

Titel:	At filtrere og pakke data: repræsentationsproblemet
Forfatter:	Martha Sif Karrebæk
Kilde:	<i>NyS – Nydanske Sprogstudier</i> 43, 2012, s. 43-71
Udgivet af:	NyS i samarbejde med Dansk Sprognævn
URL:	www.nys.dk

© NyS og artiklens forfatter

Betingelser for brug af denne artikel

Denne artikel er omfattet af ophavsretsloven, og der må citeres fra den. Følgende betingelser skal dog være opfyldt:

- Citatet skal være i overensstemmelse med „god skik“
- Der må kun citeres „i det omfang, som betinges af formålet“
- Ophavsmanden til teksten skal krediteres, og kilden skal angives, jf. ovenstående bibliografiske oplysninger.

Søgbarhed

Artiklerne i de ældre NyS-numre (NyS 1-36) er skannet og OCR-behandlet. OCR står for 'optical character recognition' og kan ved tegngenkendelse konvertere et billede til tekst. Dermed kan man søge i teksten. Imidlertid kan der opstå fejl i tegngenkendelsen, og når man søger på fx navne, skal man være forberedt på at søgningen ikke er 100 % pålidelig.

At filtrere og pakke data: repræsentationsproblemet

MARTHA SIF KARREBÆK

1 INDLEDNING

Denne artikel handler om nogle af de praktisk-metodiske udfordringer, man kan have i diskursanalytisk arbejde med lyd- og videooptagelser. Mere specifikt diskuterer jeg udfordringer ved tekstlig repræsentation – det, der som oftest kaldes transskription – samt implikationer af valg og fravalg. Det er efterhånden almindeligt at basere sproglige undersøgelser på videooptagelser, men det er mindre almindeligt at diskutere, hvad forholdet er mellem visuelle indtryk og repræsentation af de visuelle indtryk, eller hvad relationen er mellem repræsentation af det talesproglige niveau og repræsentation af resten (se dog Damico & Simmons-Mackie 2002; Fine 1984; Hazel, Mortensen & Haberland 2012; Ochs 1979; Norris 2002). Det er også almindeligt at beskæftige sig med samtaler mellem voksne mennesker, der har mere eller mindre samme sproglige baggrund, og hvor selve den sproglige aktivitet står i centrum, fx telefonsamtaler. Det er derimod stadig betydelig mindre almindeligt at beskæftige sig med børn (se dog fx M. H. Goodwin 2006a; Wootton 1997) eller med aktiviteter, hvor sproget ikke er det væsentligste eller eneste betydningsbærende medium (se dog fx C. Goodwin 1994; Mondada 2008). Der er derfor god grund til at gøre denne problematik til genstand for kritisk refleksion. Jeg kommer i det følgende ind på repræsentation som fortolkning og på problemer ved repræsentation af sproglyd, ekstrasproglig lyd samt alt det andet, der også er interaktionelt relevant. Det følgende eksempel – fra en legeaktivitet i en børnehave – illustrerer nogle af problemerne:

01 Ibrahim ¹briiiiij ((¹hopper til højre, bøjer sig ned
02 med smidige knæ))
03 Først ser August på Ibrahim, og da Ibrahim er
04 færdig med at hoppe, lægger han hånden på sin

05 kasket og vender sig mod Maimouna
 06 Suliman _[²BRO:M] ((²hopper ud foran August i samme
 07 retning og med svagt bøjede knæ som Ibrahim;
 08 se illustration))
 09 August =[jeg kom]mer her med mit *næse*horn thru::w.
 10 ((med truende kløer, kravler mod Suliman;
 11 thru::w er en farlig lyd))
 12 Suliman bevæger sig baglæns ud af billedet,
 13 pigerne er i venstre side og forsvinder ind
 14 i legehuset.
 15 Suliman KOMMER.
 16 (3)
 17 Ibrahim går baglæns i samme retning som
 18 Suliman, August fortsætter med at kravle, mens
 19 han stadig truer, Suliman og Ibrahim skriger
 20 Suliman uuuuj (.)³bu::m khrr ((³truende gestik, der
 21 ligner Augusts, men med strakte fingre))
 22 Ibrahim løber mod Yusuf
 23 August du: ik sej (.) khr:: ((khr:: er rovdyrlyde))
 24 Batul ʃ⁴du ka ikké fange mīg.(.)[du ka ikké fange
 25 [duʔægəfəŋəmāj] [duʔægəfəŋəmāj]
 26 mīgʃ].((⁴gynger fra side til side med bøjede
 27 arme, håndflader opad))
 28 Aicha [ʃdu ka ikké fange
 29 [duʔægəfəŋəmāj]
 30 mīgʃ]. ((bevægelse og gestik som Batul))
 31 Uni i:::
 32 Aicha du ka ikke fa:ng mig.
 33 August løber mod Batul og Aicha, Batul løber
 34 hvinende bagud og ind i huset, August kravler
 35 mod Aicha. August rækker ud efter hende, hun
 36 afværger og går bagud. Pigerne hviner, Yusuf
 37 observerer, liggende på hænder og knæ. August
 38 følger efter Aicha, Suliman hopper ind fra
 39 venstre lige foran August
 40 Suliman *DU KA IKKE FANGE MIG*.

41 Suliman kaster derefter sine arme mod August som
42 i linje 20-21

Fra venstre: Aicha, Batul, Suliman, August, Ibrahim

Eksemplet stammer fra det materiale, jeg indsamlede i forbindelse med mit ph.d.-projekt (Karrebæk 2011). Jeg beskæftigede mig med, hvad det vil sige at være et (børnehave)barn, herunder hvad børn laver, hvordan omgivelserne påvirker deres aktiviteter, og hvad der karakteriserer deres sproglige og øvrige kommunikative repertoire og anvendte ressourcer. Mit empiriske materiale bestod især af videooptagelser af de aktiviteter, børnene selv valgte at deltage i (såkaldt 'fri leg'), der var mellem en og tyve deltagere på 2-8 år med forskellige sproglige og etniske baggrunde, herunder dansk, somali, arabisk m.v. Materialet præsenterede mig for en række udfordringer, som jeg var nødt til at finde ud af at håndtere, fordi jeg insisterede på det fornuftige og nødvendige i at arbejde med en tekstliggørelse af det empiriske materiale. For eksempel er det i praksis besværligt at repræsentere relationen mellem sproglig og ikke-sproglig information, hvis man stræber efter en form for ækvivalens mellem data og repræsentation: hvordan forholder bevægelse i rum og gestik sig til det, børnene siger? Mht. lyd skal repræsentationens todimensionale statiske rum formidle sange, der

blandes med syngende intonation, klynkende, smilende og stemmer, der går fra stille stille hvisken til voldsom skrigen inden for millisekunder. Børnene benytter hele kroppen, når de kommunikerer, og kommunikative handlinger materialiserer sig rumligt, temporalt, akustisk. Gestik er mere end et akkompagnement. Også rummet, børnene befinder sig i, kan have stor betydning for legens indhold, de muligheder, børnene ser i rummet (dets *affordances*; Gibson 1979), og dermed for de interaktionelle og legeinterne positioner, de indtager. Et legehus spiller fx en vigtig rolle i aktiviteten illustreret i ovenstående som 'helle'. Det, at sproget hænger tæt sammen med en mængde andre fænomener – med 'konteksten' og med de ikke-sproglige handlinger, er dog på ingen måde forbeholdt børns aktiviteter. Ofte vælger forskeren bare ikke at beskrive sådanne relationer, og man kan have en mistanke om, at mange også vælger deres empiri ud fra, om den er simpel at afgrænse og repræsentere, snarere end om den ligner menneskers hverdagsliv. Alligevel kender alle, der arbejder lingvistisk og diskursanalytisk med empirisk materiale, til udfordringer som de nævnte. I denne artikel vil jeg særligt fokusere på, hvordan optagelser kan omformes til en tekst, der støtter analysen og formidlingen af ens budskab. Dette kalder jeg *repræsentationsproblemet* (jf. Mishler 1991: 255). Artiklens hovedformål er helt enkelt at opfordre til refleksion over, at det er ét at lytte og se sine primære data og noget helt andet at gøre dem analyserbare og modtagerorienterede, samtidig med at repræsentationen skal være systematisk, refleksiv, gennemsigtig og tilgængelig (se også Hazel et al. 2012). Det er ét at se børn bevæge sig over gulvet mere eller mindre koordineret, mens de synger eller taler, og noget andet at vise det todimensionale tekstlige rum, så andre forstår, hvad der foregår, og så børnenes sproglige adfærd hverken fremstår sprogligt forsimplet eller for sofistikeret (og dermed antyde et refleksionsniveau hos den 3-5-8-årige, som barnet næppe har). Repræsentationsprocessen er en analytisk proces, og produktet (repræsentationerne) indgår som en del af formidlingen af ens studier. Refleksionerne over de praksisser, der er relevante for repræsentationer, hører med til at vise sig som bevidst og ansvarlig. Det er ikke godt nok at se analytikeren som et neutralt filter, der højst kan gøre sit bedste. Med Bucholtz (2000: 1461) ord: "Our goal should not be neutrality but responsibility".

2 REPRÆSENTATION OG TRANSSKRIFTION

'Transskription' anvendes om forskellige praksisser i forhold til tekstlig repræsentation af data, fx fonetiske optegnelser, diskursanalytiske udskrifter, dokumentation af interviews i journalistisk sammenhæng, af retssager, politiafhøringer og lignende. Nogle forskere tillader indsettelse af ord, der ikke kan høres, men som gør sproget grammatisk. Mange forskere udelader hørbare fænomener, der ikke anses for relevante, fx indåndinger, overlap, pauser. Nogle forsøger at gengive sproglyd præcist, for andre betyder dette mindre. Nogle forskere medtager megen information om ikke-sproglige fænomener, andre gør ikke. Ingen af disse metoder er principielt bedre end andre; forskellige formål, kontekster og modtagere bør afspejle sig i praksis og metode (Bucholtz 2000, 2007).

Jeg har fravalgt termen transskription, fordi jeg finder den uheldig som overbegreb. Den er sprogligt orienteret; det virker fx søgt at tale om at transskribere dans, spil, slåskamp og fangeleg, som alle er almindelige aktiviteter blandt mindre børn. Den antyder desuden en nøjagtig overensstemmelse på et udtryksniveau mellem det gengivede (fx lyd) og gengivelsen (transskriptionen), og det slører fortolkningselementet i den proces, i løbet af hvilken lyd og billede omformes til tekst. I øvrigt eksisterer der kun en sådan overensstemmelse i ringe grad, og i hvert fald kun på udtrykssiden. Det bliver særlig problematisk i forhold til kommunikative tegn af ikke-sproglig karakter, der er svære og omstændelige at beskrive uden at fortolke dem i betydningskategorier. Således mener jeg, at termen repræsentation bedst egner sig til at beskrive de forskellige gengivelser, man kan arbejde med af data.

3 AFKODNING OG FORTOLKNING

Jeg fik engang en udskrivningsopgave på et kursus. Først blev der spillet et lydeksempel, derefter skulle alle notere, hvad de hørte, og så sammenlignede man med sidemanden. Intet par havde over 50 % overensstemmelse. Samme øvelse har jeg siden benyttet med mine egne studerende til stor morskab for alle. Uoverensstemmelserne viser, at repræsentationsprocessen hviler på fortolkning.

For eksempel hører vi ikke 'lyd', men sprog eller ikke-sprog. Selve vores afkodning er dermed en fortolkning, og vores kategoriseringer

og beskrivelser foretages ubevidst, ved at vi hele tiden sammenholder opfattet lyd med fx fonologisk, semantisk, pragmatisk og interaktionel erfaring og viden. Vi fortolker altså lyd som sprog. Vi ser heller ikke kroppe, men mennesker eller ikke-mennesker, og vi ser ikke adfærd, men handlinger eller ikke-handlinger. Afkodning er på den måde svær at skelne fra fortolkningen af indtryk. Der findes ikke en neutral virkelighed med betydning, for vi hører og ser altid 'virkeligheden' på en måde, som vi har adgang til ud fra vores erfaring. Repræsentation er så tekstliggjort fortolkning (Ashmore et al. 2004).

Det er almindeligt at sammenligne forskellige personers repræsentation af samme datamateriale, såkaldte test af intertranscriber reliability (Nettelbladt 1993). Det sker for at underbygge den replicerbarhed, der med baggrund i et positivistisk videnskabssyn er et kriterium for videnskabelighed. Det kan også formuleres som et forsøg på at undslippe det subjektive (og idiosynkratiske) niveau. Men reliabilitetstjek og de uoverensstemmelser, der bliver synliggjort gennem dem, bekræfter, at data ér åbne for fortolkning, og at konsensus bestemt ikke er det samme som sandhed. Desuden kan vi ikke være sikre på, at analytikernes fortolkning stemmer overens med de fortolkninger, deltagere på analytikernes optagelser har, endsige med den fortolkning, deltagerne måtte have haft i det øjeblik, hvor de blev optaget og udviste en bestemt adfærd. Hvis man tilhører en forskningsretning, hvor deltagernes egen forståelse faktisk tæller tungt, hvordan afgør man så, hvilken af de mulige fortolkninger der er den rigtige, eller den bedste, og findes der altid kun ét svar? Eftersom der ikke er en på forhånd given løsning på, hvilken betydning der knyttes til adfærd og aktiviteter, er det uundgåeligt, at forskellige personers repræsentation af samme materiale divergerer. Og derfor giver det mening, når fx Mondada (2007) argumenterer for, at vi bør koncentrere os om at udføre grundigt gennemarbejdede repræsentationer, der er så præcise som nødvendigt i forhold til erkendelsesinteresse og publikum. Det tydeliggør og understøtter i det mindste én fortolkning. En anden mulighed er, at flere personer arbejder på den samme repræsentation i en åben proces. Jeg har fået en del materiale udskrevet af én studenterassistent, hvorefter jeg rettede og raffinerede arbejdet. Men vi har dog arbejdet sammen om at forbedre repræsentationerne, og vi har ikke foretaget klassiske reliabilitetstjek.

Uanset sine anstrengelser vil man aldrig opnå fuld overensstemmelse mellem det, der repræsenteres, og repræsentationen. Det skyldes bl.a. mediernes forskellighed. En statisk, todimensional tekst transformerer dynamiske, ikke-permanente og uendelig mange indtryk af heterogen karakter (sproglige og ikke-sproglige, tegn og ikke-tegn, lyd og ikke-lyd m.v.). Repræsentationen er en metatekst, og metasprogets iboende begrænsninger vil uvægerlig smitte af på produktet, den endelige repræsentation. Lyd er endvidere forskellig fra skrift, og repræsentationer af non-verbale handlinger er vanskeligere at arbejde med end repræsentationer af talesprog. Selv om det standardiserede skriftsprog også har sine ulemper i forhold til repræsentationspraksis, så findes der dog konventionelle måder og systemer til at repræsentere sprog på (lydskrift eller ortografi); det gælder i langt ringere grad for det materiale, der ikke består af lyd, især hvis man ønsker at gengive det i et sammenhængende system. Vi må altså udvikle metoder til formidling af forskellige typer udtrykselementer, som indgår i de data, vi ønsker at repræsentere.

4 FORMIDLING OG FORFORSTÅELSE

Repræsentationer skal afbilde, men også formidle eller kommunikere et budskab. Formidlingen starter allerede i valget af opstilling af data og før den første taletur. Det første en læser ser, er deltagerens navn, for de anbringes normalt yderst til venstre og altså før taleturene. Navne lægger i høj grad op til fortolkninger, og derfor starter fortolkningsprocesserne endda før, læseren er nået til at se, hvordan deltagerne handler, hvad de siger, og hvordan de siger det. Standardroller (Mor, Barn, Læge) indgyder standardforventninger til magtfordeling, kontrol over og indhold i samtalen, sprogligt repertoire m.v. Personnavne har kulturelt almene og personlige konnotationer; de er ikke neutrale. Et A, der følges af et B, antyder analytikerens fortolkning i turtagningskategorier, hvor ture ses som turpar, og ligesom vilkårlige bogstaver (Z, M, L) reducerer bogstaverne deltager til minimale forskelle og afpersonificerer dermed de individer, hvis projekter man ellers gør sig umage for at afdække (Hamo et al. 2004: 76; Mondada 2002: 52f; Nettelbladt 1993: 51; Roberts 1997: 169).

Mindre oplagt er det måske, at den relative placering af taleres ture også kan være betydningsladet. I sin klassiske artikel ("Transcription as theory") diskuterer Ochs (1979) eksempelvis, hvordan det er almindeligt at lade børns samtalebidrag følge en voksens. Dermed antydes det, at barnet responderer på den voksnes bidrag, men det kan vi ikke altid vide. Tilsvarende lægges der op til en fortolkning af ikke-sproglig information som afhængig af den sproglige, når den anbringes i parenteser efter den sproglige eller kun som indledende eller efterfølgende kommentarer. I sig selv udgør bare det at tillægge hver ytring en op-havsmand en fortolkning. Når børnene på mine optagelser taler eller råber i munden på hinanden, i kor, forskudt, eller én efter én i fugaer, bør det måske snarere ses som en udviskning af personen end som den manifestation af identitet, vi ubevidst, men normalt gør det til (Mondada 2002). Hvis man vil undgå fortolkninger som disse, kræver det altså omtanke.

Forståelsen af situationer og af de data, der stammer fra bestemte situationer, hviler på en forforståelse. Det samme gælder for forståelsen af selve repræsentationen. Jeg er selv ofte blevet mødt af, at mine modtagere har haft vanskeligt ved at forstå mine repræsentationer – for slet ikke at tale om de data, jeg har vist dem. Det skyldes nok, at mit forskningsområde er børn. Trods delte fysiske rammer indgår børn og voksne kun delvis i samme kulturelle fællesskaber. Børn foretager sig andre ting eller de samme ting på andre måder end voksne, og deres normer for hensigtsmæssig og passende adfærd, også samtaleadfærd, er anderledes end voksnes (se også Wootton 1997: 17f, samt kapitel 5). Børns samtaler fungerer forskelligt fra voksnes (Hamo et al. 2004: 85). For eksempel hænger på hinanden følgende ture ofte sammen emnemæssigt i voksensamtaler, og der arbejdes på at minimere pauser mellem taleture (Linell & Gustavsson 1987; Sacks, Schegloff & Jefferson 1974); børns sproglige udvekslinger kan sagtens være organiseret på andre måder, associativt, æstetisk eller lignende (Ervin-Tripp 1979; Ochs 1979: 47). I modsætning til voksne undgår eller nedtoner børn heller ikke nødvendigvis som udgangspunkt konfrontationer (Danby & Baker 1998; M. H. Goodwin 1990). Hvis børns og ikke voksnes kommunikative normer og praksisser dominerer, kræver det altså en indsigt i børnekultur at forstå materialet. Endvidere har jeg ofte brug

for at formidle mange elementer fra den kommunikative situation, og hvis man er vant til at beskæftige sig med samtaler, hvor selve den sproglige udveksling er dominerende, og anden information er sorteret fra, så kan det være vanskeligt at trænge igennem andre typer af data. Voksne vil ofte have ringe forforståelse og derfor forkerte eller få forventninger til, hvad der vil og kan ske, når børn interagerer med andre børn. Jeg har lavet etnografisk feltarbejde og derigennem opbygget forventninger og erfaring, mens andre ikke kan trække på samme erfaringer. Jeg forsøger til stadighed at anvende min kontekstviden til at gøre mine repræsentationer mere tilgængelige for læsere, til at give dem nøgler, de ellers måtte mangle.

5 TYPER AF INFORMATION

Mens forskellig afkodning og fortolkning af lyd- og synsindtryk er én kilde til uoverensstemmelser mellem repræsentation af data, er uenighed om udskrivningsstandard en anden. Skal man indsætte ord, hvor de er obligatoriske grammatisk set, men hvor man egentlig ikke hører dem? Hvordan noterer man ord, når de ikke optræder i deres fuldform, men fx som forlængelse af det foregående ords sidste vokallyd? Skal man notere i lydskrift, standardortografi eller modificere den ortografiske norm, så den bedre afspejler udtalevariation? Skal man markere pauser? Hvordan? For mig er det ofte væsentligt at formidle en situations stemning eller 'spirit and manner', som Fine (1984) kalder det, i lighed med propositionelt indhold og dettes leksikalske og grammatiske realisering, rytme, intonation, melodi, overlap og turtagning. Jeg skal også kunne illustrere, at forskellige informationstyper kan udgøre én samlet enhed. Eksempelvis når August siger ”jeg kommer her med mit næsehorn” (linje 9), mens han udfører en rovdyragtig klo-gestik med hænderne. Det er hverken den ene eller den anden handling, der dominerer; de gør ham begge og på samme tid til et farligt rovdyr. I det følgende drejer det sig om (re)præsentationen af forskellige informationstyper. Jeg indleder med talesproget.

Der eksisterer ikke et simpelt endsige naturligt forhold mellem dansk skrift og talesprog, og det er umuligt at gengive alle aspekter af talesprogssignalet på skrift. Når vi alligevel forsøger at fastholde det akustisk formidlede signal, bruges enten lydskrift eller ortografisk stan-

dard. Lydskrift eller fonetisk notation som Dania og IPA er udviklet til at gengive især segmental information, og det er godt til formidling af udtale og udtalevariation netop på segmentniveau. Det er dog svært at opnå konsensus og konsistens, både mellem fonetikere og for den enkelte. Lydskrift er meget afhængig af udskriverens ører og træning, og det er tidskrævende at foretage fonetiske transskriptioner. Men faktisk standardiseres ethvert lydskriftssystem inden for det enkelte datamateriale for at undgå det væld af diakritiske tegn, man ellers ville skulle anvende (Wagner 1996: 85). Præcisionen bliver dermed mindre høj. De fonetiske transskriptioner sænker endvidere læsbarheden af en tekst, også for de fleste lingvister, og de sporer uundgåeligt læserens opmærksomhed ind på et formniveau og væk fra diskurs, propositioner og forhandling (Damico & Simmons-Mackie 2002: 319f). I modsætning hertil er ortografi især orienteret mod betydning; man skriver i betydningsenheder som ord eller morfemer. Ortografi er nem at læse – og at skrive – og langt mindre afhængig af veltrænede ører. Der er dog store ulemper ved ortografi, ikke mindst når man arbejder med børnesprog. For eksempel er der genrer, hvor ikke-sproglyd er mindst lige så interessant som sproglyd, fx lydlege (også kaldet sproglege) – og hvordan skal det noteres i ortografi? Dels kan det selv i betydningsorienterede og emneudviklende udvekslinger være uklart, om barnet faktisk bruger det ene eller det andet ord, og om barnet egentlig har valgt et af de to ord eller bruger en form, der svarer til dem begge, jf. det indledende eksempel, hvor Batuls ”du kan ikke fange mig” også godt kunne være ”du gider ikke fange mig” (linje 24). Det kan føles, som om ord glider over i hinanden, og da vi ikke kan vide, hvad børnenes sproglige repertoire består af, er det ikke ligetil at sandsynliggøre én form – og et ord – frem for andre.

Det er almindeligt at modificere den ortografiske standard, så den også i en eller anden grad kan repræsentere udtalevariation. Det sker formentlig for at slippe for den besværlige fonetiske notation og nyde godt af ortografiens tilgængelighed. Det kaldes denaturalisering Bucholtz (2000) eller eventuelt *eye dialect* (Preston 1985). Men hvad der for nogle virker som en mere udtalenær gengivelse, fremkalder hos andre fornemmelsen af, at taleren ikke behersker en anerkendt sproglig standard (Bucholtz 2000, 2007; Mondada 2002; Preston 1985). Modi-

ficeret ortografi kan forstærke og underbygge fordomme, stigmatisere eller latterliggøre talerne. Det kan tangere diskrimination, hvis talerne tilhører genkendelige etniske, sproglige, sociale eller politiske grupper, fx 'kvinder', 'tyrkere' eller 'børn', eller taler med et regionalt præg (Bucholtz 2000: 1453f). Endvidere vil talere blive opfattet forskelligt, hvis deres sprog ikke tekstliggøres efter samme standard (Bucholtz 2000; Green, Franquiz & Dixon 1997; Mishler 1991).

Et andet problem vedrører afkodning af repræsentation. Modifikationer antyder eller postulerer en høj grad af overensstemmelse mellem skrift og lyd. Forholdet er dog ikke konventionelt, og derfor bliver det uigennemskueligt, hvilke værdier repræsentationens afsender hhv. modtagere arbejder med for de enkelte symboler. Det kan selvfølgelig være mere eller mindre problematisk. Fx er det nok relativt ukontroversielt at notere *ik* for *ikke* eller *ska* for *skal*. Det er hyppige ord i talesproget, og de ortografiske modifikationer afspejler for det første bedre den almindelige udtale, og for det andet er de efterhånden semi-konventionelle, om end ikke formelt anerkendte. Derimod kan *pibleecəcahrs'd* (Jefferson 2004: 18) næppe betegnes som en konventionel repræsentation af det, der i ortografisk standard skrives 'police cars would'. Samtidig antyder forfatterens fravalg af ortografisk standard, at den specifikke udtale er afvigende fra standardudtale, og at den er relevant at finde frem til. Modtageren må dog gætte på udskriverens oplevelse af lyd/form ud fra sit kendskab til sproget, sprogets almindelige variationer og eventuelt udskriverens udtale. Personer med andre varianter af engelsk end Jefferson ville måske notere eksemplet anderledes. Det afvigende er som regel kun defineret som sådan i sammenligning med en norm, der meget ofte befinder sig i taler (eller her: udskriver) selv. Eksemplet illustrerer også, at modificeret ortografi kan gøre det vanskeligt at genkende og fokusere på det indholds niveau, som den ortografiske standard alt andet lige ellers er mere direkte forbundet med end lydskrift. Imidlertid er det væsentligste problem ved ortografiske modifikationer, at de som oftest både er idiosynkratiske, arbitrære og ad hoc (Mondada 2002), og at de dermed ikke lever op til krav til den analytiske proces om, at den skal være systematisk og gennemskuelig. Således er den nemmeste løsning at bekende sig til en veldefineret norm, i denne sammenhæng lydskrift (IPA, Dania) eller

ortografi, og når den ikke overholdes, bør det ekspliciteres, hvornår man bruger standardortografi, og hvornår ikke. Det sker sjældent.

Inden for lingvistisk forskning er det relativt nyt at se på andet end segmentale og prosodiske fænomener. Traditionelt betragtes alt andet som unødvendigt at inkludere systematisk i beskrivelsen og formidlingen af sprog – om end flere amerikanske strukturalister arbejdede på at udforme strukturalistiske notationssystemer til ikke-sproglige handlinger i forbindelse med ritualer i begyndelsen af det 20. århundrede i folkloristisk regi (Fine 1984: kap. 4). Det er dog især den amerikanske skole *Conversation Analysis*' (dansk: konversationsanalyse, og almindeligvis omtalt som CA) fortjeneste, at der i dag er bred accept og forståelse af forskellige elementers væsentlighed og systematik i den kommunikative proces. CA har netop fra starten orienteret sig mod alle former for udtryk som principielt strukturerede og betydningsfulde. Alle mulige lydige fænomener informerer om, *hvordan* den sproglige formidling finder sted, *hvilken* form for interaktion der er tale om, og *hvordan* deltagerne tolker hinandens bidrag. Endvidere har fx øjenkontakt og orientering af kroppen betydning for udpegningen af næste taler (C. Goodwin 1981; M. H. Goodwin 2006b; Mortensen 2008; Schegloff 1998). Når den slags information i stigende omfang gives plads i sprogligt orienterede repræsentationer, skyldes det dog nok især en teknologisk udvikling, der har gjort det nemmere og billigere at arbejde med videodata. Video øger tilgængeligheden af information om situationel kontekst og andre end lydligt formidlede handlinger. Men det er stadig ikke almindeligt at diskutere, hvad forholdet er mellem visuelle indtryk og repræsentation af de visuelle indtryk samt mellem repræsentation af det talesproglige niveau og repræsentation af resten (se Damico & Simmons-Mackie 2002; Fine 1984; Ochs 1979; Norris 2002). Det gælder stadig, at alt det, der ikke traditionelt anses for sproglige fænomener (sang, bevægelse, ansigtsretning, kroppens drejning, rytme, tryk, melodi, intensitet, stemmekvalitet og til en vis grad prosodi), primært gengives, når det støtter en bestemt analyse og altså ofte relativt tilfældigt. Det skyldes nok blandt andet, at vi stadig ikke er så gode til at bemærke, genkende og derfor beskrive ikke-sproglige signaler. Endvidere komplicerer det repræsentationsprocessen, at forskellige informationstyper skal gøres analyserbare og formidles. Der

er indlysende forskel på lethed, hvormed forskellige informationer lader sig transformere til tekst; de ekstra- og ikke-sproglige fænomener uden konventionelle gengivelsesformer er for eksempel vanskeligere at gengive end sproglig information. Betydningen og indtrykket af lege-rutiner baseret på rytme og melodi, fx ♪du kan ikke fange mig♪ i det indledende eksempel, som de fleste med kendskab til dansk børnehavekultur eller danske børnehavebørn formentlig vil kunne sætte lyd på, formidles netop gennem foreningen af tryk (her ikke noteret), rytme (noteret med understregninger på betonedede stavelser) og melodi (noteret med ♪ samt angivelser af relativ tonehøjde på stavelserne: ingen = mellem, ` = lav, ´ = høj). Vi burde egentlig repræsentere netop den konkrete anvendelse af melodi og rytmer og ikke bare 'melodi' (♪). Værre er det naturligvis med den tekstlige repræsentation af bevægelse, hvis dynamik og indtryk kun vanskeligt og i ringe grad lader sig tekstliggøre. Nogle vælger at tilføje mere eller mindre ikoniske eller symbolske gengivelser under eller over den verbale information (fx C. Goodwin 1981; Sahlström 2002). Dermed bevares de forskellige signalers tidslige koordinering. Det er dog nærmest umuligt at foretage adækvate, dynamiske og gennemsigtige repræsentationer af komplekse situationer som illustreret i det indledende eksempel med mange børn, som løber frem og tilbage, foretager sig forskellige ting, taler og bruger ikke-sproglige vokaliseringer.

En almindelig løsning på det praktiske problem ved at gengive ikke-sproglig information tekstligt er at indsætte den i indledende kommentarer eller efter den sprogligt orienterede information i parenteser, se følgende eksempel, som stammer fra en artikel af Jakob Cromdal (2001: 527):

- JC: ((to Paul)) hey you said you were gonna take a court. (.5) huh (.5)
Paul (2) that one
- Pau: they're over here
- JC: are they (.5) oh yeah (.5) they are
 ((the boy is discussing something with Annika))
- Lar: you all against me
- Pau: ((pointing)) <you: are> much older
- Teo: yeh so you better (x)

((Larry turns his head to face Annika))

Ann: no: [(xx)]

Teo: [((screaming))]

I eksemplet anvendes tekst omgivet af dobbelte parenteser til at beskrive deltagernes forskellige kropslige udfoldelser som gestik, bevægelsesretning og -måde og placering, modtagerforhold, tidslig rækkefølge – dog alt med ringe koordinering i forhold til taleturen. Cromdal analyserer børns forhandlinger om at deltage i hinandens lege. Han viser, at både kroppens og turens placering, artefakter og gestik inddrages af børnene som vigtige ressourcer, men den tidslige relation til taleturen er uigennemskuelig. Det modarbejder argumentet om de forskellige kommunikative virkemidlers systematiske organisering og gensidige afhængighed. Det er faktisk paradoksalt, da brugen af video netop ofte afspejler et teoretisk standpunkt angående kommunikationens multimodale udspring, udførsel og ligestilling af signaler i forskellige modaliteter. Problemet er selvfølgelig, at der ikke eksisterer en ikonisk, neutral eller konventionel måde at formidle det fornuftigt på i en todimensional form, så repræsentationen samtidig bliver systematisk, gennemskuelig og tilgængelig for modtagere.

Ægteparret Goodwin accepterer i almindelighed ikke, at analytisk relevant information ikke skulle kunne formidles til læsere. De bringer spektrogrammer (Goodwin, Goodwin & Yeager-Dror 2002); samtidige, sideløbende samtaler illustreres vha. kolonner (M.H. Goodwin 1990); talesprogsrepræsentation suppleres med billeder af artefakter (C. Goodwin 1994); fotografier og tegninger af deltagere gengiver kropslige aspekter (M.H. Goodwin et al. 2002). Billederne kædes sammen med taleture med pile (C. Goodwin 1994, 2000; M.H. Goodwin 2006b; Goodwin & Goodwin 2004). Alt dette er dog anderledes håndgribeligt end at materialisere, hvordan fx en stemme formidler en oplevet god smag eller irritation over andres uønskede handlinger. Derfor kommer selv de indimellem til kort (jf. Goodwin & Goodwin 2004: 226).

Hvorom alting er, så kan man i praksis ikke inkludere alt i en repræsentation. Situationer er usigeligt informationsrige, og tekst fylder mere end de indtryk, de skal formidle. Det, der forekommer så simpelt,

når det gøres – at hoppe, råbe, løbe frem og tilbage, være rovdyr, skyde med fantasigeværer – er svært at transformere til en forståelig tekst, for vi kan ikke på samme måde opleve indtrykkets helhed og flow. Den ansvarlige for repræsentationen må derfor udvælge og reducere informationsmængden fra de dynamiske data til den statiske tekst, og fra videokilder i højere grad end fra lydkilder (Roberts 1997: 168). Den selektion bør så bare være så systematisk, gennemskuelig og ansvarlig som muligt.

6 REPRÆSENTATIONSMETODEN INDEN FOR CA

CA er den teoretiske retning, der eksplicit lægger mest vægt på repræsentationsniveauet. Formentlig derfor tillægges CA indimellem også et større refleksionsniveau end andre lingvistiske metoder mht. repræsentation (jf. fx Ochs 1979: 44). I dag beskæftiger flere diskurs- og samtaleanalytikere sig dog med transskription og repræsentation (se referencer i Bucholtz 2000, 2007; Mishler 1991), og faktisk er selvrefleksionen ikke specielt iøjnefaldende blandt konversationsanalytikere. Med udgangspunkt i Gail Jeffersons transskriptionssystem koncentrerer man sig især om at udvikle konventioner til repræsentation af forskellige fænomener ud over sproglyd. Derudover tilbyder man selvfølgelig en fortolkningsramme, der principielt sideordner alle ressourcer. Selve repræsentationspraksissen og implikationerne af de teoretiske antagelser forbliver dog stort set en sort boks, jævnfør her Jefferson selv:

Although I'd probably rather transcribe than do any other part of the work (analyzing, theorizing, lecturing, teaching, etc.), the one thing I'd rather *not* do is talk about transcribing. It's not a topic. You might as well talk about typewriting. Transcribing is just something one does to prepare materials for analysis, theorizing, etc. Do the best you can, but what is there to talk about? (Jefferson 2004: 13).

Jefferson finder det lige så lidt meningsfuldt at tale om transskription som om maskinskrivning. Det eneste, man kan gøre, er sit bedste. Repræsentation betragtes som et håndværk, der skal læres gennem erfaring (Psathas & Andersen 1990). Det er indlysende, at i hvert fald dele af det er håndværk – som det gælder for alle andre faglige metodikker. Men der er jo meget andet på spil. Det medgiver Jefferson (2004) im-

plicit, da hun i den citerede artikel bringer udskrifter af samme sekvens foretaget af hende selv med cirka tyve års mellemrum. Der er store forskelle på såvel indholds- som formniveau, så der ér måske noget at tale om alligevel.

CAs erkendelsesinteresser forfølges især ved hjælp af det gennemgående spørgsmål *why that now?* 'hvorfor (optræder) det nu?', eller: hvordan kan det være, at en bestemt deltager i en interaktionel sekvens reagerer på præcis den måde på præcis det tidspunkt? Det afklares i første omgang gennem *hvordan*:

Den konversationsanalytiske metode spørger altid hvordan deltagerne bærer sig ad. M.a.o. ser man i analysen altid så præcist som muligt på hvordan ytringer udføres, i stedet for fx at forlade sig på en grov gengivelse eller oversættelse til skriftsprog. (Nielsen et al. 2006: 196)

Hvordan befinder sig på et beskrivelsesniveau, og som nævnt kan beskrivelsen principielt inddrage al den information, som interaktionsdeltagere stiller til rådighed for hinanden, dvs. alt hørbart og synligt som tale og ikke-tale, smilestemme, ind- og udånding, pauser, stemmekvalitet, hoste, gestik, latter, kropsdrejning m.m. Alt, der kan opfattes af andre deltagere, anses for potentielt betydningsfuldt (C. Goodwin 1994), og dermed skal det principielt repræsenteres. Således stiler CA både mod en nøjagtig overensstemmelse mellem repræsentation og de lyd- og videooptagelser, der udgør de primære data, *og* en høj detaljeringsgrad. Med nøjagtig overensstemmelse mener jeg, at man forsøger at minimere forskellen mellem tekst og lyd (Nielsen & Nielsen 2005: 29; Nielsen et al. 2006: 196), herunder især lyd produceret med taleorganerne, og med så høj detaljeringsgrad, at man skal inkludere alle ”de faktorer i lyd (og evt. visuelle faktorer) som har betydning for deltageres interaktion.” (Steensig 2001: 33). Repræsentationen kan dermed blive uhyre kompleks, fordi intet på forhånd afvises som uinteressant.

Imidlertid er det en overvejelse værd, om man som konversationsanalytiker ser præcist på udførelsen af handlinger (dvs. opklaring af, hvad der sker, og hvordan det sker) *i stedet for* at benytte grove gengivelser og oversættelser (dvs. repræsentation)? Spørgsmålet grunder ikke mindst i, hvilken status den tekstlige repræsentation tildeles. Steensig

(2005: 176) skriver: ”Udskrifter skal gøre den fluktuerende substans der findes i det lydlige (og evt. i det visuelle) medium (på bånd) tilgængelig for analyse”, og han uddyber med, at en detaljeret repræsentation er nødvendig for, at analytikeren ikke overser væsentlige faktorer for forståelsen af fænomener (Steensig 2005: 178). Repræsentationen er altså for ham et analytisk hjælpemiddel, så det handler snarere om, at *for at* besvare spørgsmålet om hvordan handlinger udføres, har man brug for meget nære eller detaljerede repræsentationer. Det strider til dels imod citatet ovenfor, hvor Nielsen et al. argumenterer for, at man ikke skal analysere direkte på tekstlige repræsentationer, men i stedet på ytringernes (eller mere præcist: handlingernes) udførelse. Nogle mener ligefrem, at repræsentationen er overflødig og principielt uønsket, og at gennemsigtheden i den analytiske proces kan opnås ved, at man giver adgang til de primære data gennem en hjemmeside (J. Wagner, p.c., 2007, Wagner 1996: 89). Jeg er uenig. Den statiske repræsentation er et analytisk skridt, og de fleste har brug for den for at beskrive det dynamiske datamateriale. Dermed ikke sagt at repræsentationen nødvendigvis skal ligne gammeldags transskriptioner; der er helt sikkert mange andre muligheder. Men den overordnede pointe er, at analytikeren netop ikke kun er deltager og aktør (i den rolle analyserer vi alle dynamisk materiale), men at han eller hun *både* skal være nærværende engageret og derigennem forstå deltagerne indefra, i det omfang det overhovedet kan lade sig gøre, og distanceret reflekterende. Analytikeren skal ikke kun agere optimalt i nuet på baggrund af en efterhånden tilflydende informationsmængde, med primær forpligtelse over for andre interaktionsdeltagere og sit eget perspektiv, men derimod beskrive og analysere en situation på en nuanceret måde med inddragelse af så mange faktorer som muligt og nødvendigt. I det daglige er aktører fri for almindelige krav til den videnskabelige beskrivelse, fx at den skal være udtømmende, simpel, gennemsigtig, adækvat og refleksiv osv. Samtidig er jeg naturligvis enig i, at vi principielt skal gøre vores materiale tilgængeligt for andre, og det netop fordi den tekstlige repræsentation er en del af fortolkningen, altså et analytisk skridt. Det er således en del af god videnskabelig praksis, at forskeren fremlægger det primære materiale. Det kan dog ikke være et krav, fordi det af mange,

bl.a. etiske, årsager ville indskrænke yderligere, hvilke områder vi ville kunne beskæftige os med.

Hvis repræsentationen for CA ikke betragtes som et analytisk instrument, må det være et pædagogisk. Det er den naturligvis *også*, og derfor skal teksten især demonstrere *analytikerens* fortolkning. Jeg finder det imidlertid hævet over enhver tvivl, at repræsentationen også har status af analyseredskab. Den tekstlige fortolkning giver analytikeren et overskueligt materiale, som er fokuseret ved at have reduceret den uoverskuelige mængde af information, der findes på kildematerialet (jf. Jefferson 2004: 15). Ligeledes giver den analytikeren en konkret og håndgribelig baggrund at udfordre og detaljere sin egen fortolkning på i den fortsatte bearbejdning og raffinering (Mondada 2007; Nielsen & Nielsen 2005: 165). Men tilbage står at repræsentationen både afspejler og viderefører analytikerens fortolkning af sit materiale.

Jeg vil nu bevæge mig fra repræsentationens ontologiske status til repræsentationspraksis. I forhold til sproglyd benytter man inden for CA ikke lydskrift, men ortografi som standard:

Ingen transskription kan imidlertid medtage alt, og konversationsanalysens konventioner er naturligvis påvirket af hvilke faktorer tidligere analyser har tillagt betydning. Dette betyder at man lægger vægt på at gengive det lineære, tidsmæssige forløb så præcist som muligt... Til gengæld gengives udtalen af lyde kun tilnærmelsesvis (normalt med en – mere eller mindre modificeret – udgave af normal ortografi), og faktorer som hastighed og rytme gengives i bedste fald kun meget groft. (Steensig 2001: 33)

Steensig hævder, at CA generelt ikke bekymrer sig om at gengive udtale. Forløb vægtes tungere. Man er dog tydeligvis hverken blind for eller ligeglad med, at ortografi ikke afspejler udtale og da slet ikke udtalevariation, og derfor modificeres den ortografiske standard. Valg af udskrivningsstandard har, som jeg har været inde på, forskellige konsekvenser, og det er ikke kun konversationsanalytikere, der fravælger lydskrift. Imidlertid problematiserer konversationsanalytikere selv indirekte legitimiteten i dette fravalg. Det virker kontraintuitivt og i hvert fald usammenhængende, når det på én gang hævdes, som af Steensig herover, at man er mindre interesseret i at gengive udtale og samtidig

pointerer, at man holder sig til en udtalenær standard (Nielsen & Nielsen 2005: 29). Ortografi ér ikke udtalenær. Ortografi repræsenterer en højere grad af fortolkning end lydskrift – talestrømmen som bestående af helheder som ord separeret af mellemrum – og ikke af lyd. Der er umiskendeligt tale om et fortolkningsniveau. Det samme gælder i måske endnu højere grad for den ikke-sproglige information. Når Cromdal om ovenstående eksempel således skriver: "Larry turns his head to face Annika", tillægger han altså Larrys bevægelse eller handling 'at vende hovedet' den værdi, at det sker, for at han kan møde Annika ansigt til ansigt. Dette er en beskrivelse af en situation foretaget ud fra en bestemt synsvinkel, enten forfatterens eller en af deltagernes, idet bevægelsen, som Larry gør med hovedet, klassificeres i intentionelle termer. *Face* giver – ligesom *approach*, som Cromdal også anvender flere steder – læseren information på et andet niveau end information om ind- og udåndinger, pauser m.v. Det interessante er, at konversationsanalytikere normalt eksplicit afskriver sig muligheden for at inddrage deltageres intentioner i CA (Nielsen & Nielsen 2005: 169), men det er i praksis ret vanskeligt at leve op til, hvis man ønsker at beskrive mennesker og deres sociale interaktion. I Cromdals beskrivelse er der masser af intentionalitet og målrettethed, og det gælder mere generelt for almindelige regibemærkninger som 'smilestemme, klynkende, vinkende, snupper en kop'. Vi benytter den slags ord, fordi vi netop fortolker adfærd som knyttet til intentionelle handlinger. En mere neutral beskrivelsesmåde ville bero på, at handlingen blev nedbrudt i kæder af delhandlinger (Fine (1984) skelner fx mellem molekylære delhandlinger og molære (meningsfulde, intentionelle) handlinger), men det ville netop ikke give indsigt i analytikerens fortolkningsniveau. Det ville heller ikke give læseren den umiddelbare genkendelse og fænomenologiske indsigt, som tilstræbes. Jævnfør forskellen på 'snupper en kop' over for 'tager sin venstre hånd op i horisontalt niveau, bevæger den ind til midten af kroppen, strækker fingrene ud, lukker dem om hanken, løfter koppen'. Vi opfatter, forstår og fungerer i betydnings- og intentionsmættede kategorier, og det er ikke den blotte akkumulering af detaljer, der gør indtryk meningsfulde (Fine 1984: 128). Vi hører ord og ikke bare lyd, vi ser aktører, der drejer hovedet 'for at stå ansigt til ansigt' med andre, eller aktører, der 'snupper en kop te'; handlinger

(og ikke-handlinger) afhænger af en analyse af de interagerende sociale systemer.

Således er også CA-repræsentationer produkter af en fortolkningsproces og underlagt samme begrænsninger som alle andre repræsentationer. Det er dog delvis genstand for en vis fortrængning inden for CA. På den ene side er det naturligvis så oplagt, at det må anerkendes (se fx Nielsen & Nielsen 2005: 165; Psathas & Anderson 1990), men på den anden side hævdes det alligevel, at CAs repræsentationer er mindre fortolkende end andre (Steensig 2005: 195). Det diskuteres almindeligvis ikke, hvad fortolkningsaspektet indebærer (Lorenza Mondada udgør en væsentlig undtagelse hertil, se fx Mondada 2002, 2007, 2008).

Jeg har ladet mig inspirere af CA i forhold til repræsentationsmetoder. For mig er det uomgængeligt at inkludere mange forskellige typer af signaler i analysen af kommunikation, og jeg er enig i, at vi bliver bedre til at forstå interaktion, sociale strukturer og mennesker generelt ved i detaljer at have øjnene åbne for alle de signaler, vi kan opfatte, uanset modalitet og type. Det stiller krav til repræsentationen og til den analytiker, der skal udarbejde den, og disse krav mener jeg ikke, at man lever op til ved bare at indføre *best practice* som standard. Vi er i almindelighed påvirket af det paradigme, vi arbejder under, også i forhold til repræsentation (Green et al. 1997; Steensig 2001: 33). Repræsentation er på mange måder et ureflekteret produkt af kulturelt accepterede praksisser i lige så høj grad som en personlig fortolkning.

7 REPRÆSENTATION ELLER EJ

I denne artikel har jeg beskæftiget mig med overvejelser i forbindelse med udarbejdelsen af visuelle og statiske repræsentationer af datamateriale. En baggrundsantagelse er således naturligvis, at det i det hele taget giver mening og er en nødvendig del af forskerens arbejde at udarbejde tekstlige repræsentationer. Som nævnt deler ikke alle den antagelse, og som nævnt mener alle ikke, at repræsentationen behøver at få stor vægt. Eksempelvis påpeger Hazel et al. (2012), at der i dag findes software, med hvilket man nemt kan knytte transskription til optagelse. Dermed lettes den byrde, transskriptionen ellers måtte bære, som de skriver (Hazel et al. 2012: 4), og det kan så "make the way for more theoretically neutral choices of representation" (Hazel et al.

2012: 4). Mens man ikke kan være uenig i, at de nye typer af software giver os mulighed for at udnytte data bedre, så betyder det ikke, at den slags software har overflødiggjort den refleksive dimension i forhold til tekstlige repræsentationer. Mens Hazel et al. (2012) i høj grad beskæftiger sig med analytikerens egen praksis, så er en væsentlig del af repræsentationens funktion netop, at den formidler et budskab. Som jeg allerede har argumenteret for, hviler selve afkodningen på en fortolkning, og repræsentationen er en måde at demonstrere sin fortolkning på. Det samme kan måske opnås gennem en lang forklaring, når man sammen ser eller hører et stykke data, men den forklaring vil netop også udgøre en repræsentation. Endvidere kan man ikke umiddelbart gøre alle data tilgængelige for andre. I de fleste tilfælde er deltagere anonymiseret. Det er vanskeligt at gøre, hvis man skal lægge en videosekvens ud, langt vanskeligere, end hvis man anvender en repræsentation af optagelsen. Imidlertid har Hazel et al. (2012: 14) en endog meget væsentlig pointe når de understreger at repræsentationen ikke må komme til at udgøre data, som det sker for mange. De understreger, at selve repræsentationen for mange kommer til at udgøre data, men det skal den ikke. Data er og bliver ens optagelser. Derudover skal man huske, at også empirisk materiale og data udelukkende er en repræsentation af en situation. Optagelsen er ikke den virkelighed, den er en optagelse af. Den er en oversættelse (Fine 1984), transformation (Hastrup 2003: 28) eller *first order entextualization* (Hazel et al. 2012). Den skal dermed heller ikke tage mere af forskerens opmærksomhed end selve det stykke empiri, som den skal repræsentere – eller i hvert fald skal man være bevidst om, hvor meget energi der benyttes til æstetiske eller ikke-analytiske dele af empiribehandlingen.

Nogle forskere, og herunder jeg selv, finder det nødvendigt at udarbejde statiske repræsentationer af det dynamiske datamateriale for at håndtere det analytisk. At det er umuligt at gengive ufortolket og nøjagtigt, hvad der foregår, bør ikke føre til, at vi undgår repræsentationsniveauet og arbejder direkte ud fra data (Fine 1984: 92f). Jeg har i denne artikel argumenteret for, at afkodning hviler på fortolkning. Repræsentationen er tekstliggørelsen af den fortolkning, og den gør fortolknings- og analyseprocesserne mere gennemsigtige, både for forskeren selv og for dem, han eller hun gerne vil dele sit arbejde med. Den

detaljerede tekstlige repræsentation har den fordel, at den kan anfægtes i forhold til de betydnings- og handlingskategorier, som vi beskriver i, og uden en repræsentation har vi ringere mulighed for at kikke hinanden i kortene. Men den enkelte repræsentation skal naturligvis udarbejdes med overvejelser af både formål og publikum. Repræsentation er ligesom tale en social handling (Mondada 2007; Roberts 1997: 167), underlagt socialt forankrede konventioner.

En god repræsentation er så præcis som nødvendigt. Ind- og udåndinger, pauselængde i tiendedele af sekunder og blikretninger skal kun noteres, hvis det er påkrævet for den analyse, som repræsentationen illustrerer (se også Ochs 1979: 45), og vi skal altid overveje, hvilken information vi mener, er nødvendig for at formidle den kommunikative intention. Ledstillingsforhold, socialisering i børnehaveleg og systematik i pausefænomener stiller forskellige krav til den information, analytikeren og læseren skal kende til. Snarere end et spørgsmål om at tilstræbe ækvivalens mellem repræsentation og empirisk materiale er udfordringen altså at gøre repræsentationen systematisk, detaljeret og læselig samtidig med, at den skal være reflektiv (Roberts 1997: 168) og formidle materialets 'ånd og måde' (Fine 1984).

Overskriften til artiklen, "At filtrere og pakke data", har jeg lånt fra Berman & Slobin (1994). Berman og Slobins pointe er, at verden udgør en uendelighed af indtryk. Kun nogle af disse repræsenteres sprogligt, idet sprogbrugeren filtrerer dem dels gennem valg af perspektiv på en given begivenhed, dels gennem de valg, som det enkelte sprog giver sprogbrugeren (Berman & Slobin 1994: 13). At pakke henviser bl.a. til, at der også efter valg af perspektiv er flere muligheder for, hvordan en begivenhed kan sprogliggøres. Endvidere ligger der et udviklingsmæssigt perspektiv i teorien, idet den sproglige indpakning af en hændelse også afhænger af alder, modenhed og sprogligt repertoire. Jo mere kompetent en sprogbruger er, jo bedre er han i stand til at udnytte sprogets forskellige muligheder (Berman & Slobin 1994: 15, 538). Disse overvejelser svarer på mange måder til mine omkring repræsentation. Samtidig mener jeg, at Berman og Slobins beskrivelse illustrerer det filosofiske svælg mellem lingvistikken og til dels CAs positivistiske anskuelse af data og så den anerkendelse af det medkonstruerende forskersubjekt, som man finder i antropologien (se fx

Clifford & Marcus 1986; Hastrup 2003) og i dele af den etnografisk inspirerede sprogforskning (fx *Linguistic Ethnography*; Rampton 2007). Berman og Slobin end ikke nævner den fortolkningsmæssige side af repræsentationen i deres relativt lange gennemgang af transskriptionsprocedurer (Berman & Slobin 1994: 657-660). De er ikke alene, som allerede nævnt, og det på trods af, at alle gengivelser er produkter af menneskelig handling og derfor af natur ufuldstændige og selektive, hvorfor de bør være genstand for tilsvarende skeptiske refleksioner som især etnografiske feltnoter og vignetter (Hamo et al. 2004: 76). Etnografien og sprogvidenskaben har forskellige traditioner i forhold til repræsentation. Etnografien bruger vignetter, der skal formidle følelsesmæssige, betydningsmættede, æstetiske dimensioner af menneskelige fællesskaber. Omvendt kan modtagerne kun vanskeligt komme med modargumenter endsige afgrænse de kommunikative og fortolkningsrelaterede processer, der er involveret i beskrevne situationer såvel som i analysen. Vi kan ikke beskrive tilegnelsesprocesser, sproglige forhandlinger, repertoarer og potentialer, hvis vi ikke har et veldokumenteret datagrundlag. Den afgrænsning og forankring kan sprogvidenskaben bedre tilbyde. Det kan faktisk godt lade sig gøre at udfordre lingvistiske analyser på baggrund af deres egne data. Sluttelig giver mikro-analytisk orienterede metoder os mulighed for at træde tilbage fra hverdagskommunikationens praksisser og problematisere eller udfordre vores egne forståelser og fortolkninger (se også Rampton 2007). Til gengæld er det nødvendigt at gøre de sprogvidenskabelige beskrivelser refleksive i forhold til både forsker, analyseobjekt og den situation, hvor data hentes fra. Vi kan ikke nå alle relevante og interessante erkendelser, hvis vi tror, at falsifikationsprocedurer er en tilstrækkelig fremgangsmåde (Rampton 2007: 596). Hvorfor en dreng taler eller ikke taler, og hvad han siger, er påvirket af den kontekst, han befinder sig i; det har jeg vist andetsteds (Karrebæk 2011).

8 SLUTORD

Det indledende eksempel skulle illustrere, hvordan vi som interaktionsforskere faktisk kan komme ud for data, hvor alt fra sproglyd til ikke-sproglige lyde, bevægelse og rum har relevans for forståelsen af, hvad der i det hele taget foregår på de optagelser, vi har foretaget. Jeg

har ikke plads til også at analysere eksemplet, men beskrivelsen af aktiviteten er i korte træk følgende. Suliman, Ibrahim, August, Batul m.fl. leger en slags fangeleg. August og Yusuf er næsehorn, og de andre børn er jaget vildt. August viser, hvor farlig han er med en kloagtig gestik. I denne slags leg – såkaldt *approach-avoidance* (Corsaro 1992) – skal de jagede gøre deres bedste for hele tiden at blive ikke-fanget, dvs. friste jageren, men dog undgå ham eller hende. Batul og Aicha demonstrerer denne forståelse fx ved at synge ”du kan ikke fange mig”. De sørger endvidere for ikke at blive fanget. Suliman ser derimod ud til at have en lidt anden fortolkning af legen eller af sin rolle i den. Han deltager ikke i sangen, han ser ud til at kopiere Augusts rovdryrsgestik, og han hopper direkte ind foran August i stedet for at undvige ham. Alle disse elementer er vigtige for forståelsen af hele den sociale situation og herunder af de enkelte børns positioner, og derfor er det nødvendigt med en rig repræsentation, evt. med indekser, som jeg har foreslået, for at give mulighed for en tolkning, der inddrager disse elementer. Med andre ord: Hvis man tager rovdryrsgestikken væk fra Suliman, hvad er der så tilbage?

LITTERATUR

- Ashmore, M., K. MacMillan & S. D. Brown (2004) It's a scream: professional hearing and tape fetishism. *Journal of Pragmatics* 36. 349-374.
- Berman, R. & D. I. Slobin (red.) (1994) *Relating Events in Narrative: A Crosslinguistic Developmental Study*. Mahwah, New Jersey: Lawrence Erlbaum.
- Bucholtz, M. (2000) The politics of transcription. *Journal of Pragmatics* 32. 1439-1465.
- Bucholtz, M. (2007) Variation in Transcription. *Discourse Studies* 9(6). 784-808.
- Clifford, J. & G. E. Marcus (red.) (1986) *Writing Culture: The Poetics and Politics of Ethnography*. Berkeley: University of California Press.
- Corsaro, W. (1992) Interpretive reproduction in children's peer cultures. *Social Psychology Quarterly* 55(2). 160-177.
- Cromdal, J. (2001) Can I be with?: negotiating play entry in a bilingual school. *Journal of Pragmatics* 33. 515-543.
- Damico, J. S. & N. N. Simmons-Mackie (2002) The base layer and the gaze/gesture layer of transcription. *Clinical Linguistics & Phonetics* 16(5). 317-327.
- Danby, S. & C. Baker (1998) How to be masculine in the block area. *Childhood* 5(2). 151-175.
- Ervin-Tripp, S. (1979) Children's Verbal Turn-Taking. E. Ochs & B. Schieffelin (red.) *Developmental Pragmatics*. New York: Academic Press. 391-414.
- Fine, E. (1984) *The Folklore Text: From Performance to Print*. Bloomington: Indiana University Press.
- Gibson, J. (1979) *The Ecological Approach to Visual Perception*. Boston: Houghton Mifflin.
- Goodwin, C. (1981) *Conversational Organization: Interaction between Speakers and Hearers*. New York: Academic Press.
- Goodwin, C. (1994) Professional Vision. *American Anthropologist* 96(3). 606-633.
- Goodwin, M. H. (1990) *He-Said-She-Said: Talk as social organization among black children*. Bloomington: Indiana University Press.

- Goodwin, M. H. (2006a) *The Hidden Life of Girls: Games of Stance, Status, and Exclusion*. Malden: Blackwell Publishing.
- Goodwin, M. H. (2006b) Participation, affect, and trajectory in family directive/response sequences. *Text & Talk* 26(4-5). 513-541.
- Goodwin, M. H., C. Goodwin & M. Yaeger-Dror (2002) Multi-modality in Girls' Games Disputes. *Journal of Pragmatics* 34. 1621-1649.
- Goodwin, C. & M. H. Goodwin (2004) Participation. A. Duranti (red.) *A Companion to Linguistic Anthropology*. Malden: Blackwell Publishing. 222-244.
- Green, J., M. Franquiz & C. Dixon (1997) The Myth of the Objective Transcript: Transcribing as a Situated Act. *TESOL Quarterly* 31(1). 172-176.
- Hamo, M., S. Blum-Kulka & G. Hachcohen (2004) From Observation to Transcription and Back: Theory, Practice, and Interpretation in the Analysis of Children's Naturally Occurring Discourse. *Research on Language and Social Interaction* 37(1). 71-92.
- Hastrup, K. (2003) Introduktion: Den antropologiske videnskab. K. Hastrup (red.) *Ind i verden: En grundbog i antropologisk metode*. København: Hans Reitzels Forlag. 9-33.
- Hazel, S., J. Mortensen & H. Haberland (2012) Transcription linking software. K. Ikeda & A. Brandt (red.) *Kansai University international symposium: Challenges and new directions in the microanalysis of social interaction*. Osaka: Kansai University. 13-17.
- Jefferson, G. (2004) Glossary of transcript symbols with an introduction. G. H. Lerner (red.) *Conversation Analysis: Studies from the first generation*. Amsterdam: John Benjamins.
- Karrebæk, M. S. (2011) *At blive et børnehavebarn – en minoritetsdrengs sprog, interaktion og deltagelse i børnefællesskabet*. Københavnerstudier i tosprogethed 62. København: Københavnerstudier i tosprogethed.
- Linell, P. & L. Gustavsson (1987) *Initiativ och respons: Om dialogens dynamik, dominans och koherens*. SIC 15. Linköping: Linköpings universitet.
- Mishler, E. G. (1991) Representing Discourse: The Rhetoric of Transcription. *Journal of Narrative and Life History* 1(4). 255-280.

- Mondada, L. (2002) Pratiques de transcription et effets de catégorisation. *Cahiers de praxématique* 49. 45-75.
- Mondada, L. (2007) Commentary: transcript variations and the indexicality of transcribing practices. *Discourse Studies* 9(6). 809-21.
- Mondada, L. (2008) Production du savoir et interactions multimodales. Une étude de la modélisation spatiale comme activité pratique située et incarnée. *Revue d'Anthropologie des Connaissances* 2(2). 267-289.
- Mortensen, K. (2008) *Instructions and Participation in the Second Language Classroom*. Uudgivet ph.d.-afhandling. Odense: Institut for Sprog og Kommunikation, Syddansk Universitet.
- Nettelbladt, U. (1993) Some reflections on transcribing. J. Allwood & F. Gregersen (red.) *Proceedings of the XIVth Scandinavian Conference of Nordic and General Linguistics August 16-21 1993. Gothenburg Papers in Theoretical Linguistics* 72. 47-61.
- Nielsen, M. F. & S. B. Nielsen (2005) *Samtaleanalyse*. København: Samfundslitteratur.
- Nielsen, M. F., J. Steensig & J. Wagner (2006) Konversationsanalyse i Danmark. *NyS* 34-35. 182-216.
- Norris, S. (2002) The implication of visual research for discourse analysis: transcription beyond language. *Visual Communication* 1(1). 97-121.
- Ochs, E. (1979) Transcription as Theory. E. Ochs & B. Schieffelin (red.), *Developmental Pragmatics*. New York: Academic Press. 43-72.
- Preston, D. (1985) The Li'l Abner syndrome: Written representations of speech. *American Speech* 60(4). 328-36.
- Psathas, G. & T. Anderson (1990) The 'practices' of transcription in conversation analysis. *Semiotica* 78(1-2). 75-99.
- Rampton, B. (2007) Neo-Hymesian Linguistic Ethnography in the United Kingdom. *Journal of Sociolinguistics* 11(5). 584-607.
- Roberts, C. (1997) Transcribing Talk: Issues of Representation. *TESOL Quarterly* 31(1). 167-172.
- Sacks, H., E. Schegloff & G. Jefferson (1974) A Simplest Systematics for the Organization of Turn-Taking for Conversation. *Language* 50. 696-735.

- Sahlström, F. (2002) The Interactional Organization of Hand Raising in Classroom Interaction. *Journal of Classroom Interaction* 37. 47-57
- Schegloff, E. (1998) Body Torque. *Social Research* (65)3. 535-596.
- Steensig, J. (2005 [1996]) Transskription – nogle praktiske overvejelser. M. F. Nielsen & S. B. Nielsen (red.) *Samtaleanalyse*. København: Samfundslitteratur. 175-200.
- Steensig, J. (2001) *Sprog i virkeligheden: Bidrag til en interaktionel lingvistik*. Århus: Århus Universitetsforlag.
- Wagner, J. (1996) Hvis transskription? Om transskription af fremmedsproglig interaction. K. A. Jensen & J. Steensig (red.) *Datadag: Artikler om indsamling og bearbejdning af samtale- og interviewdata*. ADLA 6. Institut for Lingvistik, Aarhus Universitet.
- Wootton, A. (1997) *Interaction and the development of mind*. Cambridge: Cambridge University Press.

TRANSSKRPTIONSNØGLE

¹briiiiij ((¹hopper til højre)):

Indeks markerer at en given ikke-sproglig handling begynder.

_BRO:M

_ markerer at det udtales med dybere stemme end det omgivende

=[jeg kom]mer taletur

= betyder at turen lige akkurat ikke falder i overlap med den foregående taletur

*næse*horn

* markerer knirkestemme

du:

: markerer forlængelse af foregående lyd

du ik sej.

. markerer afsluttende intonation

♪⁴du ka ikké fange mīg.♪

♪ syngende

ik

` er lav tone

ké

˘ høj tone

[duvaegəfəŋəməj]

[]

markerer lydskrift eller overlap